

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หลักสูตรเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งในการจัดการศึกษา เพราะเป็นสิ่งที่ประมวลความรู้และประสบการณ์ที่จะต้องปลูกฝังให้แก่ผู้เรียน การศึกษาที่ครบถ้วนจึงควรมีทั้งด้านวิชาการและคุณธรรม จริยธรรมควบคู่กันไป จึงพบว่ามีหลักสูตรจริยศึกษาปรากฏอยู่ในแผนการศึกษาและหลักสูตรของการศึกษาไทยตลอดมา ผู้วิจัยเป็นผู้หนึ่งที่สนใจในเนื้อหาจริยธรรมที่ปรากฏในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) จึงได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งได้นำเสนอเรียบเรียงไว้ตามลำดับดังนี้

1. ความหมายของจริยธรรม
2. องค์ประกอบของจริยธรรม
3. พื้นฐานในการเกิดจริยธรรม
4. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการปลูกฝังจริยธรรม
5. แนวทางในการปลูกฝังและพัฒนาจริยธรรม
6. สถาบันที่มีอิทธิพลต่อการปลูกฝังและพัฒนาจริยธรรม
7. ทิศทางในการจัดการศึกษาของกรมสามัญศึกษา และจุดเน้นของกรมสามัญศึกษา
8. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)
9. การวิเคราะห์เนื้อหา
10. ความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมกับหลักสูตร
11. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของจริยธรรม

นักจิตวิทยา นักวิชาการและนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ดังนี้

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2522) กล่าวถึง ความหมายของจริยธรรมว่าเป็น ลักษณะทางสังคมหลายลักษณะของมนุษย์ รวมทั้งพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่าง ๆ ซึ่งสังคม ต้องการให้มีในสมาชิก กล่าวคือ เป็นพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ ให้การสนับสนุน และผู้ กระทำส่วนมาก เกิดความพอใจว่าการกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม

ระวี ภาวิไล (2522) กล่าวว่า จริยธรรม คือ แนวทางที่ควรประพฤติปฏิบัติ เพื่อบรรลุถึงสภาพชีวิตอันทรงคุณค่า ผิงประสงค์

วิทย์ วิศทเวทย์ (2524) กล่าวว่า จริยธรรม คือ พันธะหรือหน้าที่ที่เราปฏิบัติต่อ สิ่งใดสิ่งหนึ่งในทางพุทธศาสนา จริยธรรมคือการนำความรู้ในความจริงหรือกฎธรรมชาติ มา ใช้เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง และสังคมก็ตาม

สาโรช บัวศรี (2527) กล่าวว่า จริยธรรม ได้แก่ ความดีในระดับต่าง ๆ ที่ สังคม หรือบุคคลจำเป็นต้องยึดมั่นถือมั่น

Jean Piaget (1960) กล่าวสรุปได้ว่า จริยธรรมเป็นลักษณะประสบการณ์ของ มนุษย์ และหน้าที่เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ ในการให้ความร่วมมือเกี่ยวกับการจัดเตรียมสังคมในเรื่อง ความสนใจ และอนามัยของแต่ละบุคคล ความสัมพันธ์ร่วมกันในรูปของสิ่งที่ควรกระทำและสิทธิ์

Lawrence Kohlberg (1971) กล่าวสรุปได้ว่า จริยธรรมเป็นความรู้สึก ผิดชอบชั่วดี เป็นกฎเกณฑ์และมาตรฐานของความประพฤติปฏิบัติในสังคม ซึ่งบุคคลจะพัฒนาขึ้น จนกระทั่งมีพฤติกรรมเป็นของตนเอง

Carter V. Good (1973) กล่าวสรุปได้ว่า จริยธรรม หมายถึง การปรับ พฤติกรรมให้เข้ากับกฎเกณฑ์ หรือมาตรฐานของความประพฤติที่ถูกต้องหรือดีงาม

Albert Bandura (1977) กล่าวสรุปได้ว่า จริยธรรม คือ กฎสำหรับการ ประเมินพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้

จากความหมายของจริยธรรมที่กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่า จริยธรรม คือ แนวทาง หรือข้อปฏิบัติที่ดีงามถูกต้อง เป็นหลักเกณฑ์หรือกฎที่สังคมต้องการ นิยมชมชอบใช้ตัดสินว่า การกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ควรปฏิบัติ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม

องค์ประกอบของจริยธรรม

นักจิตวิทยาและนักวิชาการหลายท่าน ได้จำแนกจริยธรรมออกเป็นหลายลักษณะ ดังนี้ ดวงเดือน พันธมนาวิน (2524) เห็นว่า จริยธรรมต่าง ๆ ของมนุษย์มีองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ

1. ความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึง การบอกได้ว่าการกระทำใดดี ควรทำ และการกระทำใดเลวควรงดเว้น ความรู้เชิงจริยธรรมของคนเราจะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับอายุ ระดับการศึกษา และสติปัญญา
2. ทัศนคติเชิงจริยธรรม หมายถึง ความรู้สึกเกี่ยวกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมว่า ชอบหรือไม่ชอบ ลักษณะนั้น เพียงใด ทัศนคติเชิงจริยธรรมของบุคคลส่วนใหญ่จะสอดคล้องกับค่านิยมในสังคมนั้นและในเวลาที่ต่างกัน ทัศนคติเชิงจริยธรรมของบุคคลอาจเปลี่ยนแปลงไป
3. เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การยกเหตุผลมาอ้างถึงการตัดสินใจที่จะกระทำหรือไม่ กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง
4. พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ หรืองดเว้นไม่ไปแสดงพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนค่านิยมหรือกฎเกณฑ์ในสังคมนั้น ๆ

ทางพุทธศาสนา พระราชวรมุนี (2523) ได้แบ่งจริยธรรมออกเป็น 2 ลักษณะ

1. จริยธรรมภายใน เป็นจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกนึกคิดหรือทัศนคติของบุคคล ซึ่งเป็นรากฐานทำให้เกิดจริยธรรมภายนอก

2. จริยธรรมภายนอก เป็นจริยธรรมที่บุคคลแสดงออกมาเป็นการกระทำภายนอกที่เราสังเกตเห็นได้ เช่น การเอาใจใส่ในการทำงาน ความมีระเบียบวินัย แต่จริยธรรมที่แท้จริงนั้นจะต้องไม่ตกอยู่ในเงื่อนไขภายนอก เช่น ทำงานเพื่อผลงานของงานไม่ใช่เพื่อเงิน

Brown (1965) มีความเห็นว่า จริยธรรม ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ ความรู้ (knowledge) ความรู้สึก (feeling) และความประพฤติ (Conduct) ซึ่งใกล้เคียงกับการจำแนกของ Hoffman (1979) ที่ว่ากระบวนการซึมซาบทางจริยธรรม (Moral Internalization) มี 3 กระบวนการที่เป็นอิสระจากกัน คือ ความคิดทางจริยธรรม (Moral Thought) ความรู้สึกทางจริยธรรม (Moral feeling) และ พฤติกรรมทางจริยธรรม (Moral Behavior)

กล่าวโดยสรุป องค์ประกอบของจริยธรรม จะเริ่มจากความรู้ ความคิด คือ บอกรหรือตัดสินใจได้ว่าอะไรเป็นสิ่งดี อะไรเป็นสิ่งไม่ดี จากนั้น จะเกิดทัศนคติหรือความรู้สึกว่าพอใจ คร่ำคร่าหรือไม่และจะแสดงออกมาในลักษณะของพฤติกรรม

พื้นฐานการเกิดจริยธรรม

สังคมไทยก็เช่นเดียวกับสังคมอื่น ๆ ที่มีศาสนา ศิลธรรม จรรยาเป็นรากฐานที่สำคัญ และจากศาสนานี้เองที่เป็นพื้นฐานทางด้านคุณธรรม จริยธรรม ศิลธรรมของสังคมในด้านต่าง ๆ ดังความเห็นของ

สมุณ อมรวิวัฒน์ (2522) กล่าวว่า พื้นฐานของจริยธรรมมี 3 ประการ คือ

1. แบบวิถีดำรงชีวิตของคนไทย หรืออาจเรียกว่า วัฒนธรรมไทย เช่น การรักสงบ เมตตากรุณา สามัคคี กตัญญูกตเวทิตี ฯลฯ
2. หลักการดำรงชีวิต ซึ่งอาจหมายถึงศาสนาก็ได้ หรืออาจจะหมายถึง หลักการอื่น ๆ ลัทธิธรรมนิยมต่าง ๆ ซึ่งไม่ใช่ศาสนาก็ได้
3. สภาพความเปลี่ยนแปลงและปัญหาของสังคมไทย วิธีการที่จะแก้ปัญหาของชีวิตและสังคม

สมบูรณ์ ศาลยชีวิน (2522) ได้กล่าวถึง พื้นฐานของจริยธรรม ไว้ 2 ประการคือ

1. พื้นฐานที่เป็นสิ่งภายนอก คือ เป็นหลักการที่ตั้งเอาไว้ เช่น ศาสนา ประเพณี
2. พื้นฐานที่เกี่ยวกับตัวบุคคล คือ ระดับพัฒนาการทางศีลธรรมของเด็ก ซึ่งเริ่มจากเห็นแก่ตัวที่สุด คิดถึงแต่ตนเอง ต่อไปก็ไปตามสังคม กฎเกณฑ์ข้อห้ามต่าง ๆ ขึ้นสุดท้ายเป็นการผสมผสานกันระหว่างความเห็นแก่ตัวและเห็นแก่ผู้อื่น

จากพื้นฐานการเกิดจริยธรรมในสังคมไทย พบว่า เกิดจากระดับพัฒนาการทางศีลธรรมในส่วนตัวบุคคล ประกอบกับสภาพแวดล้อมภายนอก

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการปลูกฝังจริยธรรม

จริยธรรมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของบุคคล ดังนั้นทฤษฎีทางจิตวิทยาจึงสามารถนำมาศึกษาและอธิบายได้อย่างเหมาะสม ซึ่งได้แก่ ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา (Cognitive Development Theory) ทฤษฎีการกระจ่างค่านิยม (The Theory of Values Clarification) ทฤษฎีการปรับพฤติกรรม (Behavior Modification Theory) และทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory)

นักจิตวิทยาในกลุ่มจิตวิเคราะห์พยายามค้นหาทฤษฎีที่จะอธิบายพัฒนาการด้านต่างๆ ของมนุษย์ รวมถึงด้านจริยธรรมด้วย นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้ มี ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) เป็นผู้นำของกลุ่ม ฟรอยด์เชื่อว่าบุคลิกภาพของมนุษย์จะพัฒนาขึ้นจากพลังงานทางจิตที่เรียกว่า อิด (id) อีโก้ (ego) และซูเปอร์อีโก้ (Superego) ตามลำดับ อิดเป็นสิ่งที่ติดตัวทารกมาตั้งแต่เกิดและจะผลักดันให้เด็กสนองความต้องการตามสัญชาตญาณในขณะที่เดียวกันก็กระตุ้นให้แสวงหาความสุขให้กับตนเองด้วย แต่อำัยการทำงานของอิดอย่างเดียว บางครั้งก็ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้ อีโก้จึงพัฒนาขึ้นเพื่อทำหน้าที่ในการคิดและวางแผนตอบสนองความต้องการ โดยการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง ครั้นต่อมาเมื่อเด็กมีอายุประมาณ 3-6 ปี ซูเปอร์อีโก้จึงเริ่มพัฒนาขึ้นมา เพื่อควบคุมระบบจริยธรรมในตัวของคุณคน ทำให้บุคคลได้รับการถ่ายทอดค่านิยมและมาตรฐานทางจริยธรรมของสังคม โดยผ่านกระบวนการเลียนแบบผู้อบรมเลี้ยงดู ซึ่งโดยมากก็คือพ่อแม่ นั่นเอง (ธีระพร อูวรรณไข, 2528)

จากการศึกษาตามแนวนี้ จะพบว่า จริยธรรมควรเริ่มปลูกฝังตั้งแต่วัยเด็ก และบุคคลจะเป็นผู้มีจริยธรรมได้จะต้องขึ้นอยู่กับคุณธรรมของแต่ละบุคคล และการได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่ถูกต้อง

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมที่สำคัญ ได้แก่ ทฤษฎีของอัลเบิร์ต แบนดูรา (Albert Bandura) นักจิตวิทยาชาวแคนาดา ตามทฤษฎีของแบนดูรา การเรียนรู้ของมนุษย์ส่วนหนึ่งจะเกิดจากประสบการณ์ที่ได้รับโดยตรง และอีกส่วนหนึ่งจะเกิดจากการสังเกตตัวแบบ ซึ่งมี 3 ประเภท คือ ตัวแบบจริง ได้แก่ ตัวแบบที่แสดงพฤติกรรมจริงให้เห็น ตัวแบบสัญลักษณ์ ได้แก่ ตัวแบบในโทรทัศน์ ภาพยนตร์หรือรูปภาพต่าง ๆ และตัวแบบประเภทสุดท้าย ได้แก่ คำบอกเล่า หรือสารบันทึก ซึ่งจะปรากฏในรูปของคำพูดและข้อเขียนต่าง ๆ ผลจากประสบการณ์ตรงและการสังเกตตัวแบบทั้ง 3 ประเภทดังกล่าว จะทำให้เกิดการเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์กับเหตุการณ์ และความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับผลที่เกิดจากพฤติกรรม ทำให้สามารถคาดหวังได้ถึงวิธีการที่จะนำผลที่พึงปรารถนามาสู่ตน และในขณะเดียวกันก็มองเห็นวิธีการที่จะหลีกเลี่ยงผลที่เลวร้ายต่าง ๆ การคิดในเชิงประเมินเช่นนี้ จะนำไปสู่การตัดสินใจที่จะทำหรือไม่ทำพฤติกรรมต่าง ๆ และนำไปสู่การตั้งมาตรฐานการประพฤตินี้สำหรับตนเอง ตลอดจนการควบคุมตนเองให้ปฏิบัติตามมาตรฐานนั้น (ชัยพร วิชาวุธ, 2525)

จากการศึกษาจริยธรรมตามแนวทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม จะพบว่า การปลูกฝังจริยธรรมให้แก่บุคคล จะต้องใช้วิธีการเรียนรู้ ทั้งทางตรงและทางอ้อมด้วยการสร้างเงื่อนไขให้บุคคลประสบด้วยตนเอง หรือการให้เห็นแบบอย่างหรือการบอกกล่าวอบรมให้บุคคลเกิดความเชื่อ ทั้งนี้เพื่อให้บุคคลรู้จักควบคุมพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมและแสดงออกเฉพาะพฤติกรรมที่เหมาะสม

ทฤษฎีการพัฒนาระดับปัญญา (Cognitive Development Theory)

นักจิตวิทยาผู้นำในกลุ่มนี้ คือ ลอเรนซ์ โคลเบอร์ก (Lawrence Kohlberg) โคลเบอร์กเชื่อว่าจริยธรรมหรือความเข้าใจเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ในการตัดสินใจของความถูกต้องของการกระทำมิได้เกิดจากการเรียนรู้ โดยผ่านกระบวนการถ่ายทอดทางสังคม (Socialization) แต่เกิดจากการคิดไตร่ตรองตามเหตุผลของแต่ละบุคคล และเนื่องจากการเกิดไตร่ตรองตามเหตุผล ขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางสติปัญญาซึ่งผูกพันกับอายุของบุคคล จะมีพัฒนาการทางจริยธรรมจากขั้นที่ต่ำไปสู่ขั้นที่สูงกว่าทีละขั้น ไม่มีการย้อนกลับและไม่มีการเร่งขึ้น

Kohlberg (1979) ได้แบ่งการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของมนุษย์ออกเป็น 3 ระดับ 6 ชั้น คือ

ระดับที่ 1 ระดับก่อนมีจริยธรรมของตนเอง (Preconventional Level) ระดับนี้ บุคคลจะเลือกตัดสินใจกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดแก่ผู้อื่น มักพบในเด็กอายุ 2-10 ปี ในระดับนี้แบ่งเป็น 2 ชั้น

ชั้นที่ 1 การเชื่อฟังเพื่อหลบหลีกการลงโทษ

ชั้นที่ 2 การแสวงหารางวัลและการแลกเปลี่ยน

ระดับที่ 2 ระดับจริยธรรมตามกฎเกณฑ์ (Conventional Level) ระดับนี้ บุคคลจะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของกลุ่มย่อยของตน ทำตามกฎหมาย หรือทำตามกฎเกณฑ์ของศาสนา รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา แสดงบทบาททางสังคมได้ มักพบในช่วงอายุ 10-16 ปี ระดับนี้แบ่งเป็น 2 ชั้น

ชั้นที่ 3 การทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ คล้อยตามผู้อื่นโดยเฉพาะเพื่อน

ชั้นที่ 4 การทำตามกฎเกณฑ์ของสังคม บุคคลจะรับบทบาทและหน้าที่ของคนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม

ระดับที่ 3 ชั้นที่ทำตามคำมั่นสัญญา (Post Conventional Level) ระดับนี้ บุคคลจะเห็นความสำคัญของคนหมู่มาก เคารพในสิทธิของผู้อื่นควบคุมบังคับใจตนเองได้ พบในช่วงอายุ 16 ปีขึ้นไป ระดับนี้แบ่งเป็น 2 ชั้น

ชั้นที่ 5 การมีเหตุผลและเคารพตนเอง ใช้สัญญาสังคมเป็นเหตุผลในการตัดสินใจ

ชั้นที่ 6 การยึดอุดมคติสากล ทำความดีเพื่อความดี มีจิตใจกว้างขวาง

จากการศึกษาจริยธรรมตามแนวทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา จะพบว่าจริยธรรมของบุคคลย่อมมีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งและสติปัญญา เพราะบุคคลที่มีอายุมากย่อมมีโอกาสแห่งการเรียนรู้ทางจริยธรรมมากขึ้นด้วย และการพัฒนาทางจริยธรรมของบุคคลจะเป็นไปตามลำดับขั้น โดยพัฒนาการขั้นต่ำ และยุ่งยากน้อยกว่า ต้องเป็นสิ่งที่จำเป็นและต้องเกิดขึ้นก่อนขั้นสูง ๆ ขึ้นไป

ทฤษฎีการกระจ่างค่านิยม (The Theory of Values Clarification)

ผู้ที่เสนอทฤษฎีนี้ คือ Rath, Harmin and Simon โดยใช้แนวคิดของทฤษฎีสัมพัทธนิยม (Relativism) ที่มีหลักการว่าความถูกต้องดีงาม มิได้ขึ้นอยู่กับหลักการที่แน่นอน แต่จะแปรผันตามบุคคล และสภาพการณ์ต่าง ๆ ในหลักการของทฤษฎีการกระจ่างค่านิยม จะไม่กำหนดจริยธรรมที่จะปลูกฝัง มีการยอมรับการตัดสินใจ ความรู้สึก และค่านิยมที่เลือกแล้วของผู้เรียนอย่างไม่มีเงื่อนไข โดยครูมีหน้าที่ในการปลูกฝังค่านิยมคือ การชี้แนะ หรือจัดการให้มีการชี้แนะโดยการ ตั้งคำถาม เพื่อให้นักเรียนเกิด การอุกคึก ขึ้นมาว่า ความเชื่อ ทศนคติ พฤติกรรม และความรู้สึกของตนที่มีต่อสิ่งหนึ่ง ๆ นั้น เป็นไปตามเกณฑ์ 7 ประการของกระบวนการของค่านิยมหรือไม่ กล่าวคือ

1. เกิดจากการเลือกของตนเองอย่างอิสระหรือเปล่า
2. ได้พิจารณาทางเลือกอื่น ๆ หรือเปล่า
3. ได้พิจารณาผลของทางเลือกต่าง ๆ หรือเปล่า
4. มีความภูมิใจหรือยินดีในสิ่งที่ตนเลือกหรือเปล่า
5. จะยืนยันการตัดสินใจเลือกของตนเองอย่างเปิดเผยหรือไม่
6. จะทำตามที่ตนตัดสินใจเลือกหรือไม่
7. จะกระทำซ้ำอีกหรือไม่

(ชัยพร วิชาวุธ, 2531)

จากการศึกษาตามแนวนี้ จะพบว่าคนมีจริยธรรมที่แตกต่างกันได้ไม่มีใครมีจริยธรรมที่ถูกต้องมากกว่าคนอื่น หากได้พิจารณาด้วยตนเองแล้วว่าถูกต้องดีงามก็เป็นสิ่งที่ถูกต้องดีงาม ดังนั้นความถูกต้องดีงามของสิ่งต่าง ๆ มิได้ขึ้นกับหลักการที่แน่นอน จะแปรผันตามบุคคลและสถานการณ์

ทฤษฎีการปรับพฤติกรรม (Behavior Modification Theory)

นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้มีสกินเนอร์ (Skinner) เป็นผู้นำ โดยทฤษฎีนี้ประยุกต์จากทฤษฎีการวางเงื่อนไขกรรมวิบาก (Operant Conditioning) ที่อธิบายหลักการเรียนรู้ว่ามนุษย์สามารถพัฒนาตนได้โดยอาศัยหลักการปรับพฤติกรรม อันเป็นการเรียนรู้ถึงความ

สัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับผลกรรมที่เกิดขึ้น โดยหลักการของทฤษฎีการปรับพฤติกรรมจะมีการกำหนดพฤติกรรมเป้าหมายที่ชัดเจนทั้งที่พึงปรารถนาและไม่พึงปรารถนา มีการเรียงลำดับความสำคัญของพฤติกรรมเป้าหมาย มีการปรับพฤติกรรมเป็นไปตามเงื่อนไข 2 ส่วน คือ เงื่อนไขการเสริมแรงบวก และเงื่อนไขการลงโทษ โดยพฤติกรรมที่ผู้ประพฤติได้รับการเสริมแรงบวก เช่น คำชมเชย การให้รางวัล จะมีความถี่สูงขึ้นและพฤติกรรมที่ได้รับสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาเป็นเงื่อนไขการลงโทษ ตอบแทนจะค่อย ๆ หดหายไป (อาภรณ์ พุกกะมาน, 2528)

จากการศึกษาทฤษฎีการปรับพฤติกรรมของสกินเนอร์ จะพบว่า จริยธรรมควรจะถูกปลูกฝัง ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่ใช้ควบคุม คือ การเสริมแรงบวกและเงื่อนไขการลงโทษ

ทฤษฎีต้นไม้อัจฉริยะสำหรับคนไทย เป็นทฤษฎีใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้นเมื่อไม่นานมานี้ ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2534) ได้เสนอว่า ถ้าเปรียบเทียบพฤติกรรมต่าง ๆ ของคนดี คนเก่ง เหมือนผลไม้บนต้น การจะให้ผลตก ใหญ่ หวานอร่อย ลำต้น รากจะต้องสมบูรณ์ ลักษณะทางจิตใจ 5 ประการ จึงเปรียบเสมือนลำต้นของต้นไม้อัจฉริยะซึ่งเป็นสาเหตุของพฤติกรรม

ลักษณะทางจิตใจ 5 ประการ คือ

1. ทักษะคติ คุณธรรม ค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของคนดี คนเก่ง
2. เหตุผลเชิงจริยธรรมหรือการเห็นแก่ผู้อื่น ส่วนรวมและหลักสากลมากกว่าเห็นแก่ตัว
3. ลักษณะมุ่งอนาคต สามารถคาดการณ์ไกลและสามารถควบคุมตนให้อุดหนุนได้อย่างเหมาะสม
4. ความเชื่ออำนาจในตนว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วจะต้องได้รับโทษ
5. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์หรือความมุ่งมั่น พยายามอุปสรรคจนประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย

พฤติกรรมของคนดีคนเก่ง จะเกิดได้ก็ต่อเมื่อบุคคลมีลักษณะพื้นฐานทางจิตซึ่งเปรียบเสมือนรากสำคัญของต้นไม้อัจฉริยะที่ชอบรับประทานอาหาร มาเลี้ยงลำต้นได้อย่างเต็มที่หรือขาดแคลน

ลักษณะพื้นฐานทางจิต มี 3 ประการ คือ

1. สติปัญญา คือ ความเฉลียวฉลาด เหมาะสมกับอายุ เมื่อเป็นผู้ใหญ่ที่มีความสามารถทางการคิดที่เป็นนามธรรมขั้นสูงได้
2. ประสบการณ์ทางสังคม หมายถึง การเข้าใจมนุษย์ และสังคม รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา
3. มีสุขภาพจิตใจดี ซึ่งหมายถึง การมีความวิตกกังวลน้อย หรือในปริมาณที่เหมาะสมกับเหตุการณ์

ลักษณะพื้นฐานทางจิตทั้ง 3 ประการนี้เป็นสาเหตุสำคัญของการพัฒนาลักษณะทางจิตใจ 5 ประการที่ล่าช้า และพฤติกรรมของคนดี คนเก่งซึ่งเป็นผลไม่มั่นคง ในทฤษฎีต้นไม้วชิรธรรมนั้นมีลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรมที่จะต้องเสริม ตั้งแต่วัยเด็ก 2 ขวบขึ้นไป ควรพัฒนาการฝึกให้กระทำพฤติกรรมที่ดั่งงามจนติดเป็นนิสัย ดังจะเสนอภาพแสดงความสัมพันธ์ระหว่างอายุผู้รับการฝึกกับพัฒนาทางด้านพฤติกรรมควบคู่กับจิตใจ

	อายุของผู้รับการฝึก	พัฒนา	
		พฤติกรรม	จิตใจ
ฝึกพฤติกรรม เพื่อพัฒนาจิตใจ	0 - 5 ขวบ	80 %	20 %
ฝึกจิตใจ เพื่อพัฒนาจิตใจ	6 - 8 ขวบ	70 %	30 %
ฝึกจิตใจ เพื่อพัฒนาจิตใจ	9 - 11 ขวบ	60 %	40 %
ฝึกจิตใจ เพื่อพัฒนาพฤติกรรม	13 - 15 ปี	40 %	60 %
ฝึกจิตใจ เพื่อพัฒนาพฤติกรรม	16 - 20 ปี	30 %	70 %
หลายด้านพร้อมกัน	ผู้ใหญ่	20 %	80 %

ปริมาณการพัฒนาจิตใจ และพฤติกรรมตามอายุ

ทฤษฎีนี้ได้กำหนดจิตลักษณะ 8 ด้าน ที่บุคคลควรมีเพื่อให้เกิดพฤติกรรมของคนดี และคนเก่ง ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมร่วมกับการวิจัยเพื่อตรวจอาการ สามารถชี้ให้เห็นว่า บุคคลที่ยังมีพฤติกรรมของคนดีและคนเก่งน้อยนั้นเป็นเพราะขาดจิตลักษณะใดที่ควรจะพัฒนาให้ดีขึ้น

แนวทางในการปลูกฝัง และพัฒนาจริยธรรม

นักการศึกษา นักจิตวิทยาการศึกษาและนักวิชาการ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของ จริยธรรมที่ควรมีในสังคม จึงได้เสนอแนะทางปลูกฝังและพัฒนาจริยธรรม ไว้หลายวิธี

ชัยพร วิชชาวุธ และธีระพร อูรรณไพ (2525) ได้เสนอไว้ 4 วิธี คือ

1. การปลูกฝังค่านิยมด้วยการกระจ่างค่านิยม (Value Clarification ย่อว่า V.C.) เป็นกระบวนการปลูกฝังจริยธรรมด้วยตนเอง คือ เด็กจะเรียนรู้ ค้นหาคำตอบ พร้อมทั้ง เป็นผู้เลือกที่จะปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง ในด้านความเชื่อ ทศคนคติ พฤติกรรม และ ความรู้สึกนึกคิดที่แสดงออกมา โดยมีผู้ใหญ่เป็นผู้ชี้แนะหรือจัดการให้มีการชี้แนะอย่างถูกต้อง เหมาะสม เพื่อให้เด็กได้ใช้ความรู้สึกนึกคิดของตนพิจารณา เลือกกระทำตามที่ตนตัดสินใจหรือ ยึดถือปฏิบัติเป็นพฤติกรรมของตนในที่สุด

2. การปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผล (Moral Reasoning ย่อว่า M.R.) Kohlberg เชื่อว่า จริยธรรมของบุคคลจะพัฒนาตามระดับพัฒนาการทางสติปัญญา ซึ่งผูกพัน กับวัยของเด็ก วิธีปลูกฝังจริยธรรมต้องใช้เหตุผล เพื่อให้เด็กรู้จักพิจารณา และมีเกณฑ์การตัดสินใจเกี่ยวกับความดี ความชั่ว ความถูก ความผิด โดยการแลกเปลี่ยนทรรศนะ หรือ อภิปรายร่วมกันในชั้นเรียนซึ่งอาจจะมีการเป็นผู้ชี้แนะ ให้เหตุผลในชั้นสูงกว่านักเรียน

3. การปลูกฝังจริยธรรมด้วยการปรับพฤติกรรม (Behavior Modification ย่อว่า B.M.) โดยเชื่อว่า พฤติกรรมของคนทั่วไปจะถูกควบคุมโดยเงื่อนไข 2 ประการได้แก่ การเสริมแรงและการลงโทษ ดังนั้นถ้าต้องการปลูกฝังหรือรักษาพฤติกรรมใดที่พึงปรารถนา ก็ให้แรงเสริมแก่ผู้กระทำ เช่น ชมเชย การให้รางวัล แต่ถ้าต้องการลดพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาก็ใช้การลงโทษ เช่น การตำหนิ การงดของรางวัล ฯลฯ ในการปลูกฝัง จริยธรรมด้วยการปรับพฤติกรรมนี้ผู้ใหญ่มักจะใช้เงื่อนไขการเสริมแรงมากกว่าการลงโทษ

เพราะอาจทำให้เด็กพยายามหลีกเลี่ยงต่อต้านหรือลักลอบ ผู้ใหญ่จะเป็นผู้สังเกตการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ประเมินและปรับปรุง

4. การปลูกฝังจริยธรรมด้วยการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning ย่อว่า S.L.) Bandura เชื่อว่าจริยธรรมเป็นความเข้าใจกฎเกณฑ์ สำหรับใช้ประเมินความถูกต้องผิดของพฤติกรรม กฎเกณฑ์เหล่านี้ได้จากการเรียนรู้ซึ่งเกิดขึ้นในตัวบุคคล เช่น จากการสังเกตจากประสบการณ์ตรง ฯลฯ แล้วจึงแสดงออกเป็นพฤติกรรมความเชื่อของบุคคล การปลูกฝังจึงใช้การจัดเงื่อนไขการเสริมแรง การลงโทษตามวิธี B.M. พร้อมทั้งใช้การอภิปรายตามวิธี M.R. นอกจากนี้ มีการจัดประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้ มีหลักเกณฑ์ตัดสินใจจะเลือกหรือไม่ ประพฤติปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งจากการที่เกิดการเรียนรู้

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2534) ได้เสนอรูปแบบการพัฒนาจริยธรรมจากทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมไว้ 4 ประการ สรุปได้ดังนี้

1. ใช้ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม เป็นกรอบในการกำหนดลักษณะทางจิตและพฤติกรรมที่จำเป็นสำหรับคนดีและคนเก่ง จิตลักษณะ 8 ประการ เป็นจิตลักษณะที่สำคัญและเป็นแก่นของจิตใจของคน ซึ่งถ้าพัฒนาจิตลักษณะเหล่านี้ ส่วนใหญ่จะเกิดผลต่อพฤติกรรมหลายด้านในหลายภาค

2. นำบุคคลที่ควรได้รับการพัฒนามาพิจารณา โดยอาจใช้แบบวิจัยตรวจอาการว่าเขามีจิตลักษณะใดบ้างที่เหมาะสมหรือจิตลักษณะใดที่มีน้อย หรือยังขาดจิตลักษณะในด้านใด

3. จากทฤษฎีจะทราบว่า ควรพัฒนาจิตลักษณะโดยเริ่มที่รากของต้นไม้อจริยธรรม ซึ่งเป็นการสร้างที่พื้นฐานจิตใจ การพัฒนาที่เริ่มจากการพัฒนาจิตลักษณะด้านที่ยังขาดไป แม้ว่ามนุษย์จะมีการเติบโตด้านต่าง ๆ อยู่แล้วตามธรรมชาติ เช่น การอบรมเลี้ยงดูในครอบครัว การสอนในโรงเรียน ศาสนา สื่อมวลชนก็ตาม แต่ยังคงอาจปรากฏว่ามีเด็กและเยาวชนบางประเภทที่คุณภาพทางสังคมรอบตัวไม่ดีเท่าที่ควร เช่น มารดามีการศึกษาต่ำ ครูไม่เอาใจใส่ ฯลฯ ในทฤษฎีนี้จึงมีทั้งลักษณะทางจิตและพฤติกรรมที่จะต้องเสริมสร้าง ในวัยเด็ก 2 ขวบขึ้นไป ควรพัฒนาด้วยการฝึกให้กระทำพฤติกรรมที่ดีจนติดเป็นนิสัย ส่วนการฝึกที่จิตใจควรทำเพียงเล็กน้อยประมาณ 20 % ของการพัฒนาเด็กเล็ก แล้วค่อย ๆ เพิ่มขึ้น เมื่ออายุ 12 ปี

จึงควรพัฒนาจิตใจในปริมาณเท่าเทียมกับพฤติกรรม ในผู้ใหญ่ควรพัฒนาจิตใจ 80% และฝึกการกระทำเพียง 20 %

4. ทฤษฎีตันไม้จริยธรรม จะช่วยบอกว่า ผู้เข้ารับการพัฒนา ควรมีความพร้อมทางจิตใจในด้าน อะไรบ้าง การพัฒนาจึงจะให้ผลดีอย่างจริงจัง เพราะแต่ละบุคคลมีจิตลักษณะในแต่ละด้านไม่เท่ากัน การพัฒนาจิตใจหรือพฤติกรรมจึงมักทำกันทีละด้าน การวิจัยตามทฤษฎีตันไม้จริยธรรมจะบอกว่า การพัฒนา¹จะช่วย²ให้เขา³เข้าใจเป้าหมายการเป็นคนดีคนเก่งได้มากน้อยเพียงใดแล้ว

จิตลักษณะที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงเจริญขึ้นตามอายุของบุคคล ในทฤษฎีตันไม้จริยธรรมมี 3 ด้าน คือ สติปัญญา การรู้ การคิด เหตุผลเชิงจริยธรรมและความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคม ส่วนทางด้านคุณธรรมและค่านิยม ก็อาจจะมีการพัฒนาการตามอายุได้ด้วย

พินัส หันแนคินท์ (อ้างถึงในคิวนพร ชาญนิตี, 2530) ได้เสนอแนะวิธีปลูกฝังค่านิยม และจริยธรรม ไว้ดังนี้

1. การสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่ค่านิยมหรือจริยธรรมที่จะปลูกฝัง
2. การให้ความรู้ หรือความคิดรวบยอดในค่านิยม หรือจริยธรรมต่าง ๆ
3. ส่งเสริมให้นักเรียนได้ปฏิบัติตามค่านิยมหรือจริยธรรมที่ตนเลือกยึดถือปฏิบัติ

จากการให้แนวทางในการปลูกฝังและพัฒนาจริยธรรมในหลาย ๆ รูปแบบ จะพบว่า มีลักษณะร่วมกัน คือ ควรให้เด็ก เยาวชนหรือผู้ที่ควรได้รับการปลูกฝัง ยอมรับ เข้าใจ เห็นคุณค่าของจริยธรรม โดยมีผู้คอยแนะนำ ซึ่งวิธีการพูดสั่งสอนก็ไม่ได้เป็นวิธีการเดียวที่สามารถปลูกฝังและพัฒนาจริยธรรมในตัวบุคคล แต่เป็นเพียงการพัฒนาแบบจงใจ ส่วนการพัฒนาแบบไม่จงใจที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้เป็นอย่างดี ก็คือ การกระทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี ตลอดจนใช้วิธีส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กกระทำความดีมากกว่าเน้นวิธีการลงโทษ เมื่อเด็กกระทำผิด

สถาบันที่มีอิทธิพลต่อการปลูกฝังและพัฒนาจริยธรรม

การปลูกฝังจริยธรรมเป็นกระบวนการทางการศึกษา ในส่วนสถาบันที่ทำหน้าที่ปลูกฝังจริยธรรมในสังคม ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน ศาสนา และสื่อมวลชน ดังที่ ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2524) ศึกษาพบว่า สังคมมีส่วนในการปั้นมนุษย์ให้มีลักษณะต่าง ๆ กัน ตามแต่มนุษย์จะอยู่ในกลุ่มใด สังคมใด วัยเด็กจึงเป็นวัยแห่งการเตรียมตัว และเขาจะเป็นสมาชิกในสังคมใหญ่ ในช่วงแรกของชีวิตเด็กจะได้รับการปลูกฝังจริยธรรมมากกว่าช่วงอื่นของชีวิต กลุ่มบุคคลที่รับผิดชอบในการปลูกฝังจริยธรรมให้เด็กมากที่สุด คือ สมาชิกในครอบครัว รองลงมา คือ โรงเรียน นอกจากนี้ปัจจุบันยังมีสื่อมวลชน เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ ฯลฯ

ซ้ำเลียง วุฒิจันทร์ (2524) ได้สรุปบทบาทของสถาบันต่าง ๆ ไว้ดังนี้

1. สถาบันครอบครัว อันได้แก่ บิดา มารดา ผู้ปกครอง ญาติผู้ใหญ่ตลอดจนสมาชิกอื่น ๆ ในครอบครัว จะเป็นแหล่งแรกที่ทำหน้าที่ปลูกฝังและถ่ายทอดลักษณะทางจริยธรรมให้แก่เด็ก จากผลการวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูกับลักษณะทางจริยธรรมของเด็ก ซึ่งส่วนใหญ่ปรากฏพบว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบได้รับความรักมาก จะมีลักษณะทางจริยธรรมสูงกว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบได้รับความรักน้อย เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลจะเป็นเด็กที่ไม่ก้าวร้าวรู้จักผิดชอบชั่วดี รู้สึกละเอียดใจเมื่อกทำผิด

2. สถาบันการศึกษา เป็นแหล่งที่มีหน้าที่โดยตรงในการให้ความรู้ และคุณธรรมจริยธรรม โดยอาจจัดวิชาจริยศึกษาเป็นวิชาหนึ่งในหลักสูตร หรืออาจส่งเสริมให้ครูทุกคนพยายามสอดแทรกจริยศึกษาในการสอนทุกระดับ เช่น ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา แนวทางในการจัดควรคำนึงถึงข้อเท็จจริงที่ว่าเด็กในวัยนี้มีความสามารถจะคิดในสิ่งที่เป็นนามธรรมอย่างเป็นแบบแผนตามทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ และมีจริยธรรมอยู่ในระดับกฎเกณฑ์ตามทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา และจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg) โดยมีความต้องการที่จะประพฤติดีประพฤตินชอบ เพื่อสนองความคาดหวังของผู้อื่น และมีแนวโน้มที่จะปฏิบัติตามระเบียบ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ด้วยดี เพราะมีความคิดว่าความมีเกียรติยศและความเป็นคนน่านับถือ นั้น เป็นสิ่งที่ได้มาจากการรักษากฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของสังคม

3. สถาบันทางศาสนา การนับถือศาสนาเป็นค่านิยมที่สำคัญของสังคมเกือบทุกสังคม และตามธรรมชาติของมนุษย์ทุกคนก็ต้องการมีสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ โดยเฉพาะในยามที่เกิดความทุกข์ การรับเอาหลักธรรมในศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต การประกอบกิจกรรมตลอดจนพิธีกรรมต่าง ๆ มักจะทำให้คนเราเกิดมโนทัศน์ทางจริยธรรมในด้านต่าง ๆ เช่น ในด้านความยุติธรรมสามารถตัดสินหรือพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างเที่ยงตรง หรือการปล่อยนกปล่อยปลา ก็อาจเกิดมโนทัศน์เกี่ยวกับความเมตตา กรุณาได้ เป็นต้น

4. สื่อสารมวลชนหรือสื่อมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ เพลง หนังสือพิมพ์ และสิ่งพิมพ์ประเภทอื่น ๆ ล้วนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนในสังคม โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนมาก ถ้าพิจารณาตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา (Bandura) สื่อสารมวลชนหรือสื่อมวลชนจะมีบทบาทในการสร้างเสริมลักษณะทางจริยธรรมได้ด้วยการให้เรียนรู้ผ่านตัวแบบไม่ว่าจะเป็นภาพยนตร์ โทรทัศน์หรือสิ่งพิมพ์ประเภทต่าง ๆ

5. กลุ่มเพื่อน มีบทบาทสำคัญไม่น้อยในการสร้างค่านิยม และลักษณะทางจริยธรรมให้เกิดขึ้นในตัวเด็ก โดยเฉพาะในวัยรุ่น กลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลสูง ดังที่ เพียเจท์ กล่าวถึงในทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา ในขั้นยึดหลักแห่งตนซึ่งตรงกับช่วงอายุระหว่าง 11-15 ปี ในขั้นนี้การพัฒนาทางสติปัญญาและประสบการณ์จากการมีบทบาทในกลุ่มเพื่อน จะทำให้เด็กรู้จักคิดก่อนตัดสินใจและรู้จักตั้งกฎเกณฑ์เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ ส่วนโคลเบอร์กก็กล่าวไว้ในขั้นที่ 3 ของจริยธรรมระดับกฎเกณฑ์ ซึ่งจะเกิดในช่วงอายุประมาณ 10-13 ปี ว่าแรงจูงใจที่จะมีผลต่อพฤติกรรมของตนในขั้นนี้ คือ การได้เป็นที่ยอมรับของผู้อื่น โดยเฉพาะกลุ่มคนที่ตนเองเกี่ยวข้องด้วย

จึงเห็นได้ว่า การพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เป็นคนดีนั้นเป็นสิ่งที่ได้ปฏิบัติกันมานานแล้ว โดยเริ่มจากทางศาสนา และในครอบครัว ต่อมาก็กระทำกันในโรงเรียนและทางสื่อมวลชน แต่เนื่องจากสังคมไทยในปัจจุบัน ได้เกิดสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นมากมาย ที่มาพร้อมกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ส่งผลกระทบถึงความย่อหย่อนทางด้านศีลธรรม จริยธรรม แก่ประชาชน ประกอบกับสภาพความกดดัน และความบังคับทางเศรษฐกิจ สังคม ทำให้สถาบันครอบครัวไม่มีเวลาจะรับผิดชอบ ทำหน้าที่ปลูกฝังจริยธรรมให้กับสมาชิกได้อย่างเต็มที่ หน้าที่และความรับผิดชอบดังกล่าวจึงตกอยู่กับสถาบันทางการศึกษาไปโดยปริยาย ดังนั้น โรงเรียน

จึงมีหน้าที่ในการให้ความรู้ควบคู่กับการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่สมาชิกในสังคม ซึ่งคล้ายคลึงกับทัศนะของ อำนวย ทะพินธ์แก และชยันต์ วรรณะภูมิ (2522) ที่กล่าวว่า

จึงเหลืออยู่อีกเพียงสถาบันหนึ่งที่เป็นที่คาดหวังว่าจะเป็นสถาบันที่สามารถจะปลูกฝังจริยธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด ก็คือ โรงเรียน เมื่อเด็กเข้าสู่โรงเรียน ก็จะมีการปะทะสัมพันธ์กับบุคคลหลาย ๆ ฝ่าย เช่น เพื่อนนักเรียนในชั้นเดียวกัน และชั้นสูงกว่า และบุคคลที่สำคัญ คือ ครู ซึ่งจะต้องมีหน้าที่ให้ความรู้ด้านวิชาการ และอบรมนักเรียนทั้งด้านศีลธรรม จรรยา วัฒนธรรมที่พึงงามในสังคม ตัวครูจึงจำเป็นต้องมีจริยธรรมอันดีงามเป็นแบบอย่างของศิษย์อีกด้วย

เนื่องจากโรงเรียนในระดับมัธยมศึกษา เป็นสถาบันที่มีอิทธิพลสูงต่อการปลูกฝังและพัฒนาจริยธรรมแก่เด็กวัยรุ่น เพราะเด็กในวัยนี้อยู่ในช่วงที่มีร่างกายแข็งแรง อารมณ์รุนแรง อาจถูกชักจูงได้ง่าย ตลอดจนเด็กในวัยนี้มีความสามารถจะคิดในสิ่งที่เป็นนามธรรมอย่างเป็นแบบแผนตามทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจท์ และมีจริยธรรมอยู่ในระดับกฎเกณฑ์ตามทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาและจริยธรรมของโคลเบอร์ก ดังนั้น หากการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่เด็กในวัยนี้ขาดประสิทธิภาพ โรงเรียนจะทำหน้าที่ของตนได้ไม่สมบูรณ์นัก ดังที่ พันธ์ หันนาดิเทอร์ (2524) มีความเห็นว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาจะต้องเป็นแหล่งปลูกฝังและพัฒนาจริยธรรมให้แก่นักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของพะนะอม แก้วกำเนิด (2533) ที่ได้ระบุถึงจุดหมายของหลักสูตร ฉบับปรับปรุง 2533 ในส่วนของการพัฒนาตนเอง ว่าควรให้มีคุณธรรม เน้นเพื่อส่วนรวม และในส่วนของแนวดำเนินการของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ได้กำหนดไว้ในข้อหนึ่งว่า ในการเสริมสร้างค่านิยมที่ระบุไว้ในจุดหมาย ต้องปลูกฝังค่านิยมที่เป็นพื้นฐาน เช่น ชยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อุตุน มีวินัย ฯลฯ ควบคู่กันไปด้วย

ทิศทางในการจัดการศึกษาของกรมสามัญศึกษา และจุดเน้นของกรมสามัญศึกษา

กรมสามัญศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาทั้งระบบและเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตลอดชีวิตตามแผนการศึกษาแห่งชาติ โดยมีหน้าที่จัดและส่งเสริมการศึกษาพิเศษ การศึกษาสงเคราะห์ และการมัธยมศึกษา

โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การศึกษาเป็นพื้นฐานในการพัฒนาประเทศทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง จากประกาศกรมสามัญศึกษา เรื่องทิศทางในการจัดการศึกษาของกรมสามัญศึกษา (อ้างถึงใน โกวิท วรนิพนธ์, 2531) ได้กล่าวถึงส่วนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ไว้ว่า

กรมสามัญศึกษาเชื่อว่า นักเรียนเป็นหัวใจของการจัดการศึกษา การมัธยมศึกษาเป็นการศึกษาหลังจากการประถมศึกษา เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานของประชาชน (สามัญชน คนธรรมดาทั่ว ๆ ไป) ซึ่งจะเป็นบุคคลส่วนใหญ่ของประเทศ มุ่งให้นักเรียนได้พัฒนาให้มีความรู้ความสามารถตามหลักสูตร และให้การเรียนการสอนสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนและท้องถิ่น ตามที่หลักสูตรเปิดโอกาสไว้ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ให้นักเรียนเป็นคนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ ให้เป็นคนร่าเริงแจ่มใส มีวินัย มีความรับผิดชอบ มีความกตัญญู ซื่อสัตย์ ประหยัด เห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ สามารถทำงานเป็นกลุ่ม เป็นหมู่คณะ มีความสามารถในการประกอบอาชีพ พึ่งตนเองได้ และสามารถมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ ตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

จุดเน้น

1. มุ่งเน้นคุณธรรมของนักเรียนด้านความซื่อสัตย์ ประหยัด ซื่อสัตย์ กตัญญู ความรับผิดชอบ การพึ่งตนเอง และความมีวินัย โดยให้มีการจัดกิจกรรม จัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในการดำรงชีวิต โดยเฉพาะชีวิตความเป็นอยู่ภายในโรงเรียน ให้เอื้อต่อการเสริมสร้างคุณธรรมดังกล่าว

2. มุ่งเน้นให้นักเรียนสามารถประกอบอาชีพ มีรายได้ระหว่างเรียนตามสภาพ เวลา กำลัง และความสามารถ โดยผ่านกิจกรรมสหกรณ์ หรือการรวมกลุ่มประกอบอาชีพ อิสระตามความเหมาะสม

3. มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์ และการให้เทคโนโลยีตามความ เหมาะสมกับการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบัน และเป็นพื้นฐานสำหรับนักเรียนจำนวนหนึ่งในการที่ จะพัฒนาเพื่อรับการศึกษาาระดับสูงเป็นกำลังสำคัญของบ้านเมืองในด้านที่ต้องใช้วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีระดับสูงต่อไป

4. มุ่งส่งเสริมการดนตรี กีฬา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ทั้งในด้านความเข้าใจ ในแนวความคิด กิจกรรม และการเสริมสร้างบรรยากาศ สิ่งแวดล้อม เพื่อให้ประสานกลมกลืน เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต

ในส่วนของการจัดมัธยมศึกษา ช่วงระยะแผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ได้ระบุถึงแนวดำเนินการทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ สำหรับด้านคุณภาพนั้น เน้นการดำเนินการในหลาย ๆ ด้าน ซึ่งได้กล่าวถึงในส่วนของการส่งเสริมศิลปกรรม คุณธรรม และค่านิยมที่ดีงาม ไว้ดังนี้ คือ โรงเรียนดำเนินการปลูกฝังศิลปกรรม คุณธรรม และ จริยธรรม เน้นให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถปฏิบัติตนในเรื่องกตัญญู กตเวทิตะ มีความรับผิดชอบ รู้จักความมีระเบียบ ความสะอาด ความซื่อสัตย์ ความขยันหมั่นเพียร การรู้จักประมาณ การประหยัด และการใช้ชีวิตเรียบง่าย โดยการผลิตสื่อ คู่มือ การจัด อบรมสัมมนาครูและศึกษานิเทศก์ให้มีความเข้าใจแนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาศิลปกรรม คุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม (กรมสามัญศึกษา, ม.ป.ป.) และจากแผนพัฒนาการศึกษาฯ ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) ที่เกี่ยวกับนโยบายของการมัธยมศึกษา ในส่วนของการศึกษาเพื่อ พัฒนาบุคคลได้ระบุไว้ในลักษณะเดียวกันว่า

เร่งพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของแต่ละโรงเรียนให้ทัดเทียมกัน สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น ให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ ตามหลักสูตร มีนิสัยรักการอ่าน คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ มีสุขภาพพลานามัย สมบูรณ์ ร่างกายแข็งแรง มีศิลปกรรม มีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย รับผิดชอบ ขยัน ประหยัด ฝึกตนเองได้ สามารถทำงานเป็นกลุ่มและหมู่คณะ

(กรมสามัญศึกษา, 2534)

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

จากสภาพการพัฒนาเศรษฐกิจ และการใช้วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีในช่วงที่ผ่านมา ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุก ๆ ด้านของสังคมไทย รวมทั้งในด้านการจัดการศึกษา เมื่อเตรียมคนให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริง ในส่วนข้อมูลจากหลาย ๆ ฝ่าย ได้ชี้ให้เห็นว่า หลักสูตรยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของสภาพเศรษฐกิจ สังคม ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้ เป้าหมายในการพัฒนาคนในสังคมให้มีความรู้ มีคุณธรรม สามารถพึ่งตนเองและนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต จึงไม่ได้รับการตอบสนองอย่างเต็มที่ กระทรวงศึกษาธิการซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบในส่วนของการพัฒนาหลักสูตร จึงได้ดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรอย่างเต็มรูปแบบ ทั้งในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) จึงเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรใหม่ที่มุ่งเน้นกระบวนการทางความคิด และการปฏิบัติโดยมีรายละเอียดดังนี้

หลักการ

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น มีหลักการดังนี้

1. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง
2. เป็นการศึกษาทั่วไป เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการประกอบสัมมาชีพหรือการศึกษาต่อ
3. เป็นการศึกษาที่สนองความต้องการของท้องถิ่นและประเทศชาติ

จุดหมาย

การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิต และการศึกษาต่อ ให้สามารถเลือกแนวทางที่จะทำประโยชน์ให้กับสังคม ตามบทบาทและหน้าที่ของตนในฐานะเป็นพลเมืองดี ตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์

เป็นประมุข โดยให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะเพียงพอที่จะเลือกและตัดสินใจประกอบสัมมาชีพ
ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีนิสัยในการปรับปรุงงาน ตนเองและสังคม เสริมสร้างอนามัยชุมชน
และครองชีวิตโดยคำนึงถึงประโยชน์ต่อสังคม

ในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ จะต้องมุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีความรู้และทักษะในวิชาสามัญและทันต่อความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ
ต่าง ๆ
2. สามารถปฏิบัติตนในการรักษาและเสริมสร้างสุขภาพอนามัยของตนเองและชุมชน
3. สามารถวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน และเลือกแนวทางแก้ปัญหาให้สอดคล้องกับ
ข้อจำกัดต่าง ๆ
4. มีความภูมิใจในความเป็นไทย สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข
เต็มใจช่วยเหลือผู้อื่นตามความสามารถของตน
5. มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถสร้างและปรับปรุงแนวทางปฏิบัติที่จะทำให้เกิด
ความเจริญแก่ตนเองและชุมชน
6. มีทัศนคติที่ดีต่อสัมมาชีพทุกชนิด มีนิสัยรักการทำงาน และมีความสามารถในการ
เลือกอาชีพที่เหมาะสมกับความถนัดและความสนใจของตนเอง
7. มีทักษะพื้นฐานในการประกอบสัมมาชีพ มีความสามารถในการจัดการ และ
สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
8. เข้าใจสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในชุมชน สามารถเสนอแนวทาง
พัฒนาชุมชน ภูมิใจในการปฏิบัติตนตามบทบาทและหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชน ตลอดจน
อนุรักษ์และเสริมสร้างสิ่งแวดล้อม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชนของตน

โครงสร้าง

1. วิชาบังคับ จำนวน 57 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ รายวิชาดังต่อไปนี้

1.1 วิชาบังคับแกน จำนวน 39 หน่วยการเรียนรู้

ภาษาไทย	12 หน่วยการเรียนรู้
วิทยาศาสตร์	9 หน่วยการเรียนรู้
คณิตศาสตร์	6 หน่วยการเรียนรู้
สังคมศึกษา	6 หน่วยการเรียนรู้
พลานามัย	3 หน่วยการเรียนรู้
ศิลปศึกษา	3 หน่วยการเรียนรู้

1.2 วิชาบังคับเลือก จำนวน 18 หน่วยการเรียนรู้

สังคมศึกษา	6 หน่วยการเรียนรู้
พลานามัย	6 หน่วยการเรียนรู้
การงาน	6 หน่วยการเรียนรู้

2. วิชาเลือกเสรี จำนวน 33 หน่วยการเรียนรู้ ให้เลือกจากรายวิชาในกลุ่มวิชาต่าง ๆ ต่อไปนี้

2.1 กลุ่มวิชาภาษา

- ภาษาไทย
- ภาษาต่างประเทศ

2.2 กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์

- วิทยาศาสตร์
- คณิตศาสตร์

2.3 กลุ่มวิชาสังคมศึกษา

2.4 กลุ่มวิชาพัฒนาศิลกภาพ

- พลานามัย
- ศิลปศึกษา

2.5 กลุ่มวิชาการงานและอาชีพ

- อาชีพ

3. กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมต่อไปนี้

3.1 กิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ คือ กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี หรือยุวกาชาด หรือผู้บำเพ็ญประโยชน์ จำนวน 1 คาบ ต่อสัปดาห์ต่อภาค และกิจกรรมอื่น ๆ อีก 1 คาบ ต่อสัปดาห์ต่อภาค

3.2 กิจกรรมแนะแนว หรือกิจกรรมแก้ปัญหา หรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ จำนวน 1 คาบ ต่อสัปดาห์ต่อภาค

3.3 กิจกรรมอิสระของผู้เรียน จำนวน 2 คาบ ต่อสัปดาห์ต่อภาค

คุนยวิทย์ทรัพย์ากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง โครงสร้างหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

กลุ่มวิชา	จำนวนคาบต่อสัปดาห์ต่อภาค								
	ม.1			ม.2			ม.3		
	บังคับ		เลือก	บังคับ		เลือก	บังคับ		เลือก
	แกน	เลือก	เสรี	แกน	เลือก	เสรี	แกน	เลือก	เสรี
1. ภาษา									
1.1 ภาษาไทย	4	-	)	4	-	)	4	-	)
1.2 ภาษาต่างประเทศ	-	-		-	-		-	-	
2. วิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์									
2.1 วิทยาศาสตร์	3	-		3	-		3	-	
2.2 คณิตศาสตร์	3	-		3	-		-	-	
3. สังคมศึกษา	2	2		2	2		2	2	
4. พัฒนาบุคลิกภาพ			10			10			13
4.1 นานามัย	1	2		1	2		1	2	
4.2 ศิลปศึกษา	1	-		1	-		1	-	
5. การงานและอาชีพ									
5.1 การงาน	-	2		-	2		-	2	
5.2 อาชีพ	-	-		-	-		-	-	
รวม	14	6	10	14	6	10	11	6	13
	30			30			30		

ตาราง โครงสร้าง (ต่อ)

กลุ่มวิชา	จำนวนคาบต่อสัปดาห์ต่อภาค								
	ม.1			ม.2			ม.3		
	บังคับ		เลือก	บังคับ		เลือก	บังคับ		เลือก
	แกน	เลือก	เสรี	แกน	เลือก	เสรี	แกน	เลือก	เสรี
กิจกรรม									
1. กิจกรรมตามระเบียบกระทรวง ศึกษาธิการว่าด้วยการจัดกิจกรรม ใน สถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ									
1.1 กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี หรือยุวภาษาหรือผู้บำเพ็ญ ประโยชน์	1			1			1		
1.2 กิจกรรมอื่น ๆ	1			1			1		
2. กิจกรรมแนะแนว หรือกิจกรรมแก้ปัญหา หรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้	1			1			1		
3. กิจกรรมอิสระของผู้เรียน	2			2			2		
รวมทั้งหมด	35			35			35		

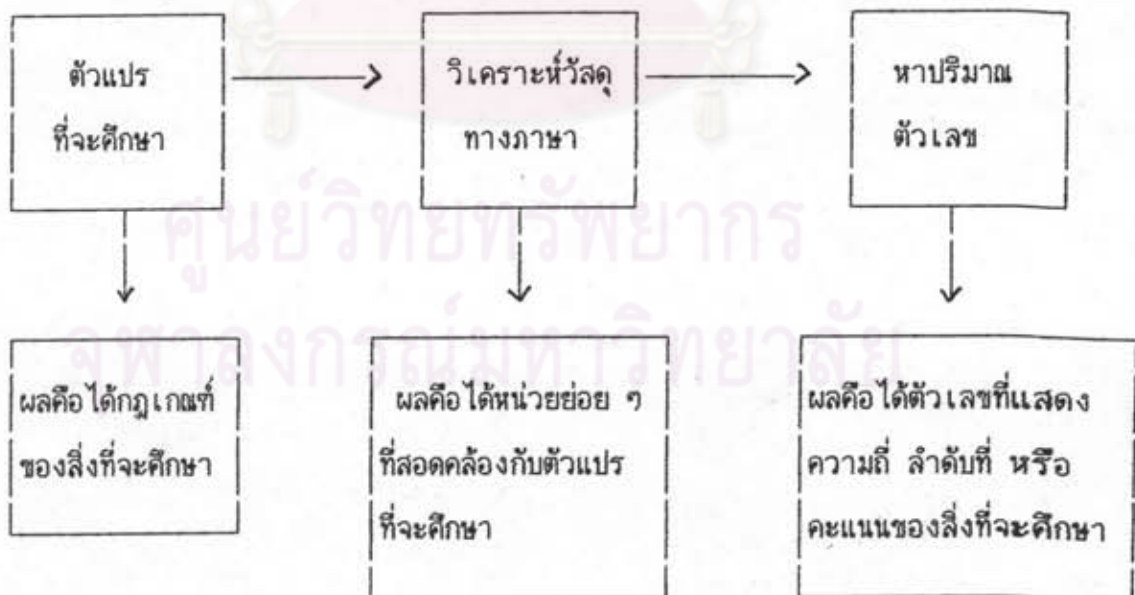
การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

เป็นเทคนิควิธีวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ เป็นกลวิธีหนึ่งที่จะศึกษาเนื้อหาอย่างมีระบบ มีหลักเกณฑ์ เพื่อที่จะจัดจำแนกสิ่งที่ต้องการรู้ในเนื้อหานั้น ๆ

Bernard Berelson (1971) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การวิเคราะห์เนื้อหา เป็นเทคนิคการวิจัยสำหรับพรรณานาสาระ หรือแนวคิดที่ปรากฏอย่างวัตถุวิสัย เป็นระบบและเป็นปริมาณ

อุทุมพร จามรมาน (2526) ได้ให้ความหมายว่า เป็นเทคนิคในการวิจัยที่ใช้บรรยายเนื้อหาที่สื่อความหมายกันได้อย่างมีระบบ มีความเป็นตัวเลขได้ และมีความเป็นปรนัย

สงบ ลักษณะ (2526) ได้ให้ความหมายว่า เป็นการใช้เทคนิควิธีแบบหนึ่ง เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงปริมาณ ตัวเลข ออกมาจากเนื้อหา ใจความของวัสดุต่าง ๆ ที่เป็นสื่อความหมายของภาษา เช่น หนังสือ บทความ บันทึกการประชุม คำโฆษณา บทละคร ฯลฯ โดยเทคนิควิธีนี้ วัสดุที่เป็นสื่อความหมายทางภาษาจะถูกอ่าน ศึกษาวิเคราะห์อย่างมีระบบด้วยวิธีเชิงปรนัยให้ออกมาเป็นสิ่งที่วัดได้ในเชิงปริมาณ โดยอาศัยตัวแปรที่ต้องการจะศึกษาเป็นหลัก

จากความหมายที่กล่าวมา อาจสรุปได้ว่า การวิเคราะห์เนื้อหา หมายถึง การวิจัย ชนิดหนึ่งที่ใช้การวิจัยแยกแยะ แจกแจงสาระหรือแนวคิดที่ปรากฏ เนื้อหาของเอกสารว่ามี แนวโน้มไปทางใด โดยใช้เกณฑ์การวิเคราะห์เป็นเครื่องมือในการวิจัย มีระเบียบวิธีพรรณนา เนื้อหาที่ปรากฏชัดเจน มีความเป็นปรนัย เป็นระบบและแสดงปริมาณเป็นตัวเลขได้

Kerlinger (1973) ได้กล่าวถึง วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาว่าจะต้องเริ่มจากการตั้งจุดประสงค์ให้ชัดเจน กำหนดเนื้อหาที่จะนำมาวิเคราะห์ (Universe of Content that is to be Analysed) และจำแนกเนื้อหาออกเป็นรายประเภทย่อย ๆ ขึ้นต่อมา คือ การกำหนดหน่วยการวิเคราะห์ การกำหนดหน่วยย่อยของเนื้อหาที่จะวิเคราะห์ ควรให้สะดวก ในการนับหรือให้คะแนน ซึ่งอาจกำหนดเป็นลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. เป็นคำ (Words) เป็นตัวอักษรหรือเป็นหน่วยเสียง ซึ่งเป็นหน่วยที่เล็กที่สุด
2. กำหนดเป็นเรื่อง (Themes) หรือเป็นประโยค
3. กำหนดเป็นลักษณะเฉพาะ (Characters) ที่ต้องการศึกษา
4. กำหนดเป็นหัวข้อเรื่อง (Items)
5. กำหนดเป็นจำนวนหน้า เป็นตอน (Paragraph) หรือกำหนดโดยใช้ปัจจัยด้านเวลาที่เกี่ยวข้องก็ได้

เมื่อได้หน่วยในการวิเคราะห์แล้ว ก็เลือกวิธีที่จะทำการวิเคราะห์ ซึ่งอาจใช้วิธีต่าง ๆ เช่น วิเคราะห์เอง วิเคราะห์โดยตั้งกรรมการ วิเคราะห์โดยการส่งแบบสอบถามไปยังผู้ใช้แบบเรียนหรือผู้เกี่ยวข้อง จากนั้นจึงสร้างเครื่องมือในการวิเคราะห์และทำการวิเคราะห์ต่อไป

วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาจะต้องสร้างเกณฑ์ขึ้นมา ซึ่งออกมาในรูปตารางวิเคราะห์ที่ประกอบด้วยถ้อยคำภาษาโดยหน่วยของถ้อยคำ ภาษานี้จะมีตั้งแต่หน่วยย่อยที่สุด ซึ่งได้แก่เป็นคำ ข้อความ หัวข้อหรือประโยค ที่มีความหมายตรงกับเนื้อหาหรือข้อความที่ต้องการวิเคราะห์ ในการวิเคราะห์ดูปริมาณความมากน้อยของเนื้อหา อาจจะใช้วิธีนับจำนวนครั้งที่เนื้อหานั้นปรากฏอยู่ในสิ่งพิมพ์ที่ต้องการวิเคราะห์แล้วสรุปออกมาในรูปของการบรรยายประกอบการเสนอเป็นตัวเลข เช่น เปอร์เซนต์

โกวิท ประวาลพฤษ์ (2525) ได้เสนอขั้นตอนในการวิเคราะห์เนื้อหาสรุปดังนี้

1. กำหนดเอกสารที่จะทำการวิเคราะห์ เช่น เล่มใด เรื่องใด
2. กำหนดหัวข้อในการวิเคราะห์ เช่น ตรวจสอบดูว่า ส่งเสริมจริยธรรมใดบ้าง ส่งเสริมกระบวนการวิทยาศาสตร์ใด เชื่อมต่อการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้มากเพียงใด ซึ่งเป็นการกำหนดจุดมุ่งหมายในการวิเคราะห์นั่นเอง
3. กำหนดรายการของคำ วลี ประโยค ใจความสำคัญที่เป็นบรรทัดฐาน หรือเกณฑ์ในการวิเคราะห์
4. ทดลองใช้เกณฑ์ที่จัดทำขึ้นในข้อ 3 ตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น ของการใช้ตารางมาตรฐานที่สร้างขึ้น
5. ดำเนินการวิเคราะห์ตามเกณฑ์ โดยใช้เครื่องมือในการวิเคราะห์ จากการแจกแจง ซึ่งอาจทำทั้งเล่มหรือเลือกเล่มก็ได้
6. เมื่อวิเคราะห์ได้แล้วก็ดำเนินการใช้สถิติวิเคราะห์ แล้วดำเนินการเขียนรายงานต่อไป

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ถ้าหากการวิเคราะห์ที่ใช้คำ วลี ประโยค วิเคราะห์นั้นจะเป็นการวิเคราะห์เนื้อหาภายใน แต่มีวิธีการวิเคราะห์อีกวิธีหนึ่งคือวิเคราะห์ทีละตอน (Paragraph) หรือทีละเรื่อง (Theme) ว่ามีเจตนาธรรมอย่างไร เรียกว่า การวิเคราะห์เอาเนื้อหาสำคัญหรือความคิดรวบยอด (Concept) ของเนื้อหา ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ไปในทางกิ่งเจตนาธรรม อันเป็นเทคนิคในการวิเคราะห์

ความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมกับหลักสูตร

การศึกษา มีบทบาทที่สำคัญ ก็คือ เป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคมให้สมาชิกมีลักษณะอย่างที่ต้องการ จริยธรรมจึงเป็นเป้าหมายหลักประการหนึ่งที่สังคมคาดหวังว่ามีอยู่ในสมาชิกของสังคม ดังที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระบรมราโชวาท (ราชเลขาธิการ, 2526) ความตอนหนึ่งว่า การศึกษาที่สมบูรณ์ครบถ้วนทั้งส่วนวิชาการและส่วนศีลธรรมจรรยา นั้น เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นรากฐานและปัจจัยเครื่องส่งเสริมให้บุคคลสามารถพัฒนาตัวเองได้อย่างแท้จริง คือ เมื่อบุคคลมีความรู้พร้อมทั้งมีศีลธรรมอันดีงาม

ย่อมสามารถทำงานหาเลี้ยงชีพ และดำรงชีวิตอยู่โดยสวัสดิและมั่นคงได้ จึงพบว่ามีหลักสูตร
 จริยศึกษา ปรากฏอยู่ในแผนการศึกษา และหลักสูตรของการศึกษาไทยตลอดมา เนื่องจาก
 หลักสูตรเป็นแผนงานที่จะจัดให้เกิดการเรียนรู้ เปรียบเสมือนหัวใจของการศึกษา หลักสูตร
 ในระยะแรกได้กำหนดเนื้อหาจริยธรรมเป็นวิชาหนึ่งชื่อวิชาจรรยา (หลักสูตรมูลศึกษา 2452)
 ได้กำหนดความมุ่งหมายของการสอนไว้ดังนี้

..... ให้เป็นการกล่อมเกล่าธรรมาจริยคติ ฝึกคิดให้มีสันดานอันดี คือ ให้เป็นผู้
 ตั้งอยู่ในที่ชอบ เป็นต้นว่า ให้มีความสุขจิตในกิจการทั้งปวง มีความอ่อนน้อม สุภาพ อยู่ในถ้อยคำ
 และความบังคับบัญชาของผู้ใหญ่ รวมความคือ ต้องหัดให้เป็นเด็กดีเพื่อโตขึ้นจะได้เป็นคนดี ทำ
 มาหากินแต่ในทางชอบ สมควรแก่ฐานะที่เป็นไพร่ฟ้า ข้าแผ่นดินสืบไป.....

จากสถานการณ์เปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม และ
 วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี จึงได้มีการปรับเปลี่ยนหรือพัฒนาหลักสูตรมาทุกระยะ เพื่อให้สอดคล้อง
 เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ในแต่ละฉบับที่ผ่านมา ได้กำหนดเรื่องของคุณธรรม
 จริยธรรม และหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไว้ในหลักสูตร โดยกำหนดไว้ในจุดประสงค์แนว
 ดำเนินการในกาตรนำหลักสูตรไปใช้ การกำหนดเนื้อหาในคำอธิบาย ทั้งในกลุ่มวิชา และคำ
 อธิบายรายวิชา ซึ่งประกอบด้วยคุณธรรมต่าง ๆ หลักธรรมที่นำไปปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนเอง
 และสังคม

ในส่วนของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.
 2533) ได้ให้ความสำคัญเรื่องคุณธรรม จริยธรรมไว้อย่างเด่นชัด โดยกำหนดไว้ใน
 จุดประสงค์รายวิชา กลุ่มวิชาต่าง ๆ และกำหนดไว้ในแนวดำเนินการข้อ 7, 8 ที่ว่า

ข้อ 7 ในการจัดการเรียนการสอน และกิจกรรมต่าง ๆ ให้สอดแทรกการ
 เสริมสร้างค่านิยม และการพัฒนาจริยธรรมอย่างสม่ำเสมอ

ข้อ 8 ในการเสริมสร้างค่านิยมที่ระบุไว้ในจุดหมาย ต้องปลูกฝังค่านิยมที่เป็น
 พื้นฐาน เช่น ซื่อสัตย์ ประหยัด อุตุน มีวินัย รับผิดชอบ ฯลฯ ควบคู่ไปด้วย

จะเห็นได้ว่า การกำหนดไว้ดังกล่าว เป็นการสอนจริยธรรมสอดคล้องไปแนวเดียวกัน ส่งเสริมซึ่งกันและกัน อันนำไปสู่การปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ โดยไม่ต้องปล่อยให้เป็นที่ของ ครูสอนวิชาสังคมศึกษาแต่เพียงผู้เดียว ยูนิท นิธิรุกล (2528) กล่าวว่า วิชาทุกคนมีหน้าที่อบรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียน ไม่ว่าจะสอนวิชาใดก็ตาม เพราะการสอนจริยธรรม ในเนื้อหาวิชาต่าง ๆ นั้น สามารถสอนสอดแทรกได้แทบทุกเนื้อและทุกกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับ ชม ภูมิภาค (2525) กล่าวว่า ครูทุกคนที่สอนวิชาต่าง ๆ นั้นต้องคิดว่าสอนคน ไม่ใช่สอนวิชาการอย่างเดียว มีเหตุการณ์ใดที่เป็นเรื่องจริยธรรม ครูต้องถือโอกาสสอดแทรกทันที เป็นการสอนตามสถานการณ์ ทั้งนี้เพื่อผลการปฏิบัติจะสามารถพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมให้ เกิดในตัวผู้เรียน ตามจุดหมายของหลักสูตรที่ได้วางไว้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาด้านจริยธรรมในประเทศไทย

ยุพาพร จุนเจือจาน (2521) ได้ทำวิจัยเรื่อง "การศึกษาพฤติกรรมทาง จริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในภาคกลาง" กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 3 ใน 6 จังหวัดภาคกลาง ยกเว้น กรุงเทพมหานคร จำนวน 640 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามสร้างสถานการณ์เร่งเร้า ที่มีความหมายต่อผู้สอบ (Projective Technique) เพื่อสำรวจพฤติกรรมจริยธรรม 10 คุณลักษณะ คือ ผลการ วิจัยพบว่าพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนที่อยู่ในสภาพน่าพอใจ มีอยู่ 4 ลักษณะ คือการ ประหยัดและออมทรัพย์ ความเสียสละ ความกตัญญูกตเวทิต์ และความมีเหตุผล

อรนันท์ บุญประสิทธิ์ (2521) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของครูและ ผู้ปกครองเกี่ยวกับพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร" ตัวอย่างประชากรประกอบด้วย ครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย จำนวน 250 คน จาก 25 โรงเรียน และผู้ปกครองนักเรียนจากโรงเรียนดังกล่าว 250 คน เครื่องมือ ที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของ

นักเรียนมัธยมศึกษา สำหรับผู้ปกครองและสำหรับครู ผลการวิจัยพบว่า ครูและผู้ปกครองมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าพฤติกรรมที่มีความสำคัญมากต่อนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ได้แก่ การตั้งใจเรียน ทำงานอย่างสม่ำเสมอ รับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย สามารถแก้ปัญหาทางวิชาการต่าง ๆ โดยยึดหลักเหตุและผล การรักศักดิ์ศรีและชื่อเสียงของตนเอง มีระเบียบวินัยในตนเอง ไม่ลุ่มหลงมัวเมาอบายมุข เชื่อมมั่นในตนเอง รู้จักและเข้าใจตนเองได้อย่างดี รักความก้าวหน้า รักความยุติธรรม รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ตรงต่อเวลา ปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้นอยู่เสมอ มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่น รู้จักกาลเทศะ มีกิริยาวาจาสุภาพอ่อนโยนต่อบุคคลทั่วไป เคารพเชื่อฟังและนับถือผู้อาวุโส

อภิญา จันทรเจเนจบ (2525) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความรู้ความเข้าใจทางจริยธรรมเกี่ยวกับพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียน ครู และผู้ปกครอง" กลุ่มตัวอย่างประชากร เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ครูและผู้ปกครอง จากภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และกรุงเทพมหานคร จำนวน 2,888 คน กลุ่มตัวอย่างได้มาด้วยวิธีการเลือกแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถามเกี่ยวกับรายละเอียดของกลุ่มตัวอย่าง และมาตรวัดความรู้ความเข้าใจทางจริยธรรมเกี่ยวกับพฤติกรรมสังคมที่กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีความรู้ความเข้าใจว่าพฤติกรรมที่ดี ถูก และควรอย่างมาก ต่อการบำเพ็ญประโยชน์ การให้ความช่วยเหลือผู้อื่น การแสดงความกตัญญูแม้การกระทำนั้นจะยากลำบาก การคำนึงถึงความอาวุโส การให้อภัย การให้ร้ายป้ายสี การเบียดเบียนผู้อื่น การอิจฉาริษยา การผิดจริยธรรมทางเพศของหญิง การไม่รักษาระเบียบวินัย และการพูดปด

สุนทรี มีพร้อม (2522) ทำการวิเคราะห์หนังสืออ่านสำหรับเด็กและการประกวดจำนวน 17 เล่ม แยกเป็นหนังสือประเภทบันเทิงคดีและสารคดี ผลการวิจัยสรุปได้ว่าหนังสือประเภทบันเทิงคดีสอนให้เด็กเชื่อฟังคำสั่งสอน มีความกตัญญูกตเวทิต่อพ่อแม่ ครู อาจารย์ ให้มีความสามัคคี ความซื่อตรง ความกล้าหาญ ความอดทน ความเมตตากรุณา และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ส่วนหนังสือประเภทสารคดีสอนให้รู้รู้จักการปฏิบัติตนในสังคมและสอนให้เข้าใจถึงวัฒนธรรมในสมัยก่อน

วิจิตรา สุภากร (2523) ยังได้วิเคราะห์เนื้อหาทางด้านคุณธรรมที่ปรากฏในหนังสืออ่านสำหรับเด็ก เฉพาะที่พิมพ์เป็นภาษาไทยในปี พ.ศ. 2520-2522 จำนวน 103 เล่ม แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ นิทานชาวบ้าน 378 เล่ม วรรณกรรมปัจจุบัน 40 เล่ม และวรรณกรรมประเภทร้อยกรอง 27 เล่ม ผลวิเคราะห์ปรากฏว่า คุณธรรมในด้านมารยาทและนิสัยส่วนบุคคล ความเมตตากรุณา และหลักธรรมในการอยู่ร่วมกันเป็นคุณธรรมที่ปรากฏในหนังสือทั้ง 3 ประเภท ประเภทมากที่สุดและการวิเคราะห์ครั้งนี้พบว่าคุณธรรมแต่ละด้านที่ปรากฏในหนังสือแต่ละประเภทขึ้นอยู่กับประเภทของหนังสือ

กฤษณา ผลชีวิน (2524) ได้วิเคราะห์เนื้อหาหนังสือสำหรับเด็กอายุตั้งแต่ 6 ถึง 12 ปี ที่พิมพ์ในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2515 ถึง พ.ศ. 2519 จำนวน 174 เรื่อง ในด้านเนื้อหา (เนื้อหาที่จะช่วยเสริมสร้างพัฒนาการของเด็กในด้านสังคมและจิตใจ และเนื้อหาที่จะช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญาของเด็ก) และคุณภาพของหนังสือสำหรับผลการวิเคราะห์ในด้านเนื้อหาพบว่า เนื้อหาหมวดเสริมสร้างพัฒนาการด้านสังคมและจิตใจที่กำหนดไว้ 33 หัวข้อนั้น หนังสือที่วิเคราะห์ส่วนใหญ่เป็นไปในทางสร้างเสริมพัฒนาการด้านสังคมและจิตใจ และทางส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญา ในด้านความมีเชาวน์ปัญญาและจินตนาการ ส่วนทางด้านความซื่อสัตย์สุจริต เคารพในสิทธิของผู้อื่น ประหยัด ตรงต่อเวลา มีระเบียบวินัย สุขภาพที่ดี การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและความรู้ทางศิลปะมีน้อย หนังสือส่วนใหญ่มีคุณภาพด้านการจัดทำภาพประกอบ ด้านการใช้ภาษา และด้านเนื้อหาอยู่ในระดับดี ลักษณะรูปเล่มอยู่ในระดับดี

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาด้านจริยธรรมในต่างประเทศ

Reid (1965) ได้สำรวจความคิดเห็นของครูที่สอนอยู่ในโรงเรียนเทศบาลเมืองซานดิเอโก ที่มีต่อการให้การศึกษาด้านจริยธรรมและค่านิยม โดยสอนสอดแทรกไปในวิชาต่าง ๆ กลุ่มตัวอย่างเป็นครูที่สอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 63 คน และครูที่สอนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 42 คน ในจำนวนนี้มีทั้งครูที่สอนวิชาศิลปะ ภาษาอังกฤษ เศรษฐศาสตร์ อุตสาหกรรมศิลป์ คณิตศาสตร์ ดนตรี พลศึกษา วิทยาศาสตร์และสังคม วิธี

ดำเนินการวิจัยทำโดยให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสัมภาษณ์ ผลการวิจัยปรากฏว่าครูส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการสอนเน้นจริยธรรมและค่านิยมในห้องเรียน โดยครูที่สอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นกว่า 80% และครูที่สอนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายกว่า 90% มีความเห็นว่า การสอนเน้นในเรื่องของจริยธรรมและค่านิยม สามารถทำได้ในวิชาของตน สำหรับจริยธรรมและค่านิยม ซึ่งครูที่สอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเห็นว่าจะสอนเน้นได้ ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความนับถือผู้อื่น การปฏิบัติตามหลักศาสนา ความรับผิดชอบ ความเชื่อในพระเจ้า ความยุติธรรม การพูดความจริง และการเข้าใจตนเองและผู้อื่น ส่วนจริยธรรมและค่านิยม ซึ่งครูที่สอนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเห็นว่าจะสอนเน้นได้ก็คือ ความซื่อสัตย์ ความนับถือผู้อื่น ความสามัคคี และความรับผิดชอบ นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่าครูที่มีประสบการณ์ในการสอน ตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป เห็นว่าการให้จริยศึกษาแก่นักเรียนควรทำโดยตรง ในขณะที่ครูที่มีประสบการณ์ในการสอนไม่เกิน 5 ปี เห็นว่าควรทำในทางอ้อม

Denis, Dougherty Donald (1966) ได้ศึกษาค่านิยม 5 ชนิดของเด็กวัยรุ่น ในโรงเรียนต่าง ๆ ของรัฐมิสซูรี เกี่ยวกับความเป็นมิตร ความซื่อสัตย์ ความกักตึศีลธรรมและความรับผิดชอบ โดยแยกตัวแปรออกเป็นเพศ ชั้น ศาสนา ความถนัดทางการเรียนตำแหน่งในสังคมและที่อยู่อาศัย ผลการวิจัยพบว่า ค่านิยมของความเป็นมิตร ความกักตึศีลธรรม และความรับผิดชอบต่อได้รับเลือกอยู่ในอันดับสูง สำหรับเด็กที่เรียนในเกรดสูง ค่านิยมทั้ง 5 ชนิดนี้ ผู้หญิงมีความคงที่แน่นอนกว่าผู้ชาย และค่านิยมของความซื่อสัตย์ ความเป็นมิตรของวัยรุ่นที่มาจากนอกเมืองจะสูงกว่าวัยรุ่นที่อยู่ในเมือง และผู้วิจัยได้สรุปว่า สภาพการอยู่อาศัย การมีทั้งบิดามารดาหรือมีคนใดคนหนึ่งเพียงคนเดียว ไม่มีผลทำให้เกิดความแตกต่างในค่านิยมเหล่านี้

Lin, Huey-Ya (1986) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Moral Development and Children's Literature in Taiwan" โดยศึกษาแนวคิดทางจริยธรรม ที่เน้นมากในวรรณกรรม สำหรับเด็กของประเทศสาธารณรัฐจีน (จีนไต้หวัน) ที่เขียนขึ้นสำหรับเด็กในกลุ่มอายุต่าง ๆ คือ 6-8 ปี, 9-10 ปี และ 11-12 ปี และศึกษาวิธีการนำเสนอ

แนวคิดทางจริยธรรมในวรรณกรรมดังกล่าวว่า วิธีใดบ้างที่ทำให้เด็กเกิดการรับรู้ได้มากที่สุด ผลการวิเคราะห์พบว่าวรรณกรรมส่วนใหญ่ เน้นเสนอแนวคิดทางจริยธรรมในด้านที่คล้ายคลึงกัน เช่น ด้านความกตัญญู ความกล้าหาญ ความขยันหมั่นเพียร และความยุติธรรม เป็นต้น ส่วนวิธีการเสนอแนวคิดทางจริยธรรมในวรรณกรรมสำหรับเด็กที่มีประสิทธิภาพต่อการรับรู้ของเด็กมากที่สุด ก็คือ การบรรยายสอดแทรกไปในเนื้อเรื่อง การใช้ตัวละครที่เป็นสัตว์เป็นตัวแทน การแสดงถึงการลงโทษทางกาย การแสดงถึงการลงโทษทางใจ การแสดงถึงการให้ผลตอบแทนทางใจ การใช้ตัวละครที่เป็นผู้ใหญ่เป็นตัวแทน และการใช้ตัวละครที่เป็นเด็กเป็นตัวแทน

Richard de Charms and Gerald H. Moeller (1962) ได้ศึกษาวิจัยค่านิยมที่สอดแทรกอยู่ในหนังสืออ่านสำหรับเด็กอเมริกัน โดยรวบรวมหนังสืออ่านสำหรับเด็กที่จัดพิมพ์ตั้งแต่ ค.ศ. 1800- ค.ศ. 1950 แล้วสำรวจเนื้อหาของหนังสือเหล่านั้น ผลการศึกษานพบว่า ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1800 - ค.ศ. 1900 หนังสือเหล่านั้น มีเนื้อหาที่ส่งเสริมจินตนาการ ส่งเสริมความคิด และมีคุณภาพสูงขึ้นเรื่อย ๆ แต่หลังจากปี ค.ศ. 1900 แล้วคุณสมบัติเหล่านี้ในหนังสือก็ลดลง ในขณะที่เดียวกันพบว่า เนื้อหาที่เกี่ยวกับสอนศีลธรรม จรรยา ในหนังสือตั้งแต่ ปี ค.ศ. 1800 ถึงปี ค.ศ. 1950 ลดน้อยลง

จากผลการวิจัยต่าง ๆ ทั้งของไทยและต่างประเทศที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จึงพอจะสรุปได้ว่า จริยธรรมที่สังคมยอมรับถือเป็นบรรทัดฐานและควรจะถูกฝังให้กับเยาวชนในสังคมนั้น มีลักษณะคล้ายคลึงกัน อันได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความกตัญญู ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความสามัคคี ความขยันหมั่นเพียร การให้ความช่วยเหลือผู้อื่นและบำเพ็ญตนเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ความอดทน ความกล้าหาญ ความเมตตากรุณา ฯลฯ แต่ยังไม่ปรากฏงานวิจัยในเชิงวิเคราะห์เนื้อหาด้านจริยธรรมในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นมาก่อน

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิเคราะห์เนื้อหาด้านจริยธรรมในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังจะกล่าวในบทต่อไป